

Н.Д. Борисенко,
кандидат філологічних наук, викладач
(Житомирський державний університет)

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕПІСТЕМІЧНОЇ МОДАЛЬНОСТІ У МОВЛЕННІ ГЕРОЇВ СУЧАСНОЇ БРИТАНСЬКОЇ ДРАМИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано лексичні засоби вираження епістемічної модальності у мовленні персонажів протилежних статей у сучасній британській драмі

До засобів вираження епістемічної модальності належать епістемічні модальні форми, що передають ступінь упевненості / невпевненості мовця у валідності змісту висловлювання. Епістемічна модальність виражає ступінь повноти і характер знань мовця про повідомлюване [1: 260; 2: 2]. Проте оцінка мовцем ступеня своєї впевненості у достовірності висловлювання є не єдиною функцією епістемічних модальних форм [3]. Ці засоби допомагають також знижувати категоричність висловлювання. На думку Дж. Холмс [4], епістемічні модальні форми виконують дві функції:

– епістемічну, що передає ступінь упевненості мовця в достовірності повідомлюваного:

REX. Perhaps they've decided it was suicide after all [5: 52];

– афектну, що відбиває прагнення мовця створити й підтримувати доброзичливу комунікативну взаємодію:

BLITZ. Why didn't you make a statement?

LINDSEY. It wouldn't have helped anything. And I think you've enough to sort out. You know – you might be better off without that young woman [6: 55].

Ця функція дозволила розглянути епістемічні модальні форми як засіб реалізації стратегії негативної ввічливості у межах теорії ввічливості [7: 131], коли мовець приділяє належну увагу атмосфері спілкування.

Уживання цих форм пов'язане з невідповідністю, спонтанністю розмовного мовлення. У цьому випадку заповнювачі хезитаційних пауз пом'яшують категоричність висловлювання, включаючи до неї особистісний компонент. Оскільки вербальна комунікація становить процес і результат взаємодії факторів різної природи (психологічних, емоційних, когнітивних, соціальних), суттєве значення для ефективності й успішності комунікації має факт упевненості / невпевненості мовця в істинності повідомлюваного. Упевненість додатково впливає на ментальну сферу адресата, тому що модальність безпосередньо пов'язана з епістемічним станом мовця і впливає на загальну атмосферу спілкування між учасниками комунікації.

Вивчення епістемічних модальних форм з позицій гендерної лінгвістики дозволяє дослідити вплив статі на їхнє функціонування у спілкуванні. Гендер, тобто комплекс соціальних, культурних та психологічних характеристик людини певної статі, зумовлює вибір певних мовних та мовленнєвих засобів під час комунікативної взаємодії.

Персонажне мовлення драматичного твору має на меті відобразити реальне спілкування людей і максимально наближається до розмовного. Основою персонажного мовлення є досвід і модель повсякденного спілкування, а комунікативна взаємодія у п'єсі структурується так само, як і реальна комунікація [8]. Саме тому ми обираємо мовлення британських драматичних творів кінця XX століття для аналізу впливу гендера на висловлювання персонажів. Проте до уваги взято той факт, що репліки героїв не є реальним мовленням у певній ситуації спілкування. Автором висловлювань виступає драматург, який втілює у мовленні персонажів свої знання гендерних особливостей поведінки сучасних британців. Оскільки поведінка людини у спілкуванні залежить від таких факторів, як характер ситуації (формальний / неформальний), особистості співрозмовників, то дослідження охоплює лише ситуації неформального міжгендерного спілкування подружніх пар, коханців, родичів та приятелів.

Аналіз персонажного мовлення свідчить про те, що епістемічні модальні форми вживаються у висловлюваннях персонажів обох статей у неформальній міжгендерній комунікативній взаємодії для вираження ступеня впевненості в істинності повідомлюваного:

DICON. Perhaps you'll forgive me [6: 33];

GRAHAM. Does he think he's got sole rights?

ELLIE. Probably [9: 18].

Щодо афектної функції епістемічних модальних форм, то вона використовується в персонажному мовленні для зниження категоричності висловлювання, а саме для:

- надання висловлюванню елемента суб'єктивності:

EVA. I think he's rather sweet [5: 12];

- самовиправдання:

CHRISTOPHER. I haven't been pushing them. I mean, that was – the solicitor. I mean, there's no great hurry...is there? [10: 52];

- залучення слухача до спілкування:

JOAN. I've been here before, you know [5: 2];

- введення нової теми:

MARTIN. You know we've known each other now – (looking in his diary) for two weeks [11: 18];

- заповнення хезитаційних пауз:

CHERRY. Darling – it doesn't bother me, I don't want to seem disloyal, but it wasn't the big romance, you know [11: 20].

У конкретному контексті одна форма може передавати кілька відтінків значення, наприклад, заповнення хезитаційних пауз, зниження категоричності висловлювання і підтримка позитивного образу мовця у наведеній нижче репліці персонажа-чоловіка, що прагне пом'якшити своє негативне висловлювання про шлюбу:

JOAN. *You haven't married?*

REX. *Good Lord no! I've never seen the necessity. I mean I've just never met the right girl* [5: 10].

Поєднання в одному висловлюванні декількох засобів вираження епістемічної модальності демонструє складне становище мовця і спробу вийти з нього за їх допомогою. Використовуючи засоби вираження епістемічної модальності, персонаж-чоловік намагається запропонувати персонажеві-жінці продовжити інтимні стосунки:

MARTIN. *The circumstances of our meeting – I can hardly believe them myself – and I thought that maybe we could – well – just prove that it wasn't a figment of the imagination – er – try it again* [11: 19].

Як показує аналіз досліджуваного матеріалу, в ситуації неформального міжгендерного спілкування епістемічні модальні форми широко характеризують репліки персонажів обох статей. Проведений у дослідженні кількісний аналіз показує відсоткове співвідношення вживання епістемічних модальних форм у висловлюваннях персонажів певної статі до загальної кількості цих одиниць у репліках персонажів обох статей, що приймається за 100%. При цьому у висловлюваннях персонажів-жінок частіше вживаються *I think* (77% усіх слововживань), *probably* (89%), *perhaps* (59%), *you know* (62%), *really* (65%), *I mean* (56%). Загальний кількісний аналіз показує, що для вербальної поведінки персонажів-жінок більш характерні епістемічні модальні форми, ніж для персонажів-чоловіків. Так, реплікам персонажів-жінок належить 70% слововживань усіх епістемічних форм, тоді як висловлюванням персонажів-чоловіків – лише 30%.

Більша типовість епістемічних модальних форм для висловлювань персонажів-жінок, порівняно з персонажами-чоловіками, допомагає драматургам показати менше прагнення жінок впливати на ментальну сферу адресата, демонструючи впевненість в істинності повідомлюваного. Цей факт також відбиває комунікативний стереотип прагнення жінок, представниць середнього класу суспільства, знижувати категоричність висловлювання за рахунок введення до нього елементів суб'єктивної оцінки, виявляти увагу до співрозмовника за допомогою використання епістемічних модальних засобів. З іншого боку, їхнє вживання дозволяє драматургам продемонструвати меншу впевненість персонажів-жінок у собі, зафіксовану у репліках останніх. Подальше дослідження особливостей мовлення персонажів обох статей може бути зосередженим на інших засобах, що демонструють упевненість або невпевненість мовця в істинності висловлювання.

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: Киев. ун-т им. Т. Шевченка, 1997. – 288 с.
2. Holmes J. Functions of "You Know" in Women's and Men's Speech // *Language in Society*. – 1986. – №15. – P. 1-22.
3. Coats J. *Women Talk*. – Oxford, Cambridge (Mass.): Blackwell, 1996. – 326 p.
4. Holmes J. Hedges and Boosters in Women's and Men's Speech. // *Language and Communication*. – 1990. – №10. – P. 185-205.
5. Manktelow B. *Death Walked in*. – L.: Samuel French, 1979. – 57 p.
6. Hastings Ch. *The Soft September Air*. – L.: Samuel French, 1979. – 71 p.
7. Brown P., Levingson S. *Politeness: Some Universals in Language*. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1987. – 345 p.
8. Мизецкая В.Я. Коммуникативно-речевая организация персонажной системы в драматургическом тексте. – Одесса: Черноморье, 1992. – 150 с.
9. Rayburn J. *Out on a Limb*. – L.: Samuel French, 1977. – 56 p.
10. Murphy T. *Too Late for Logic*. – L.: Methuen Drama, 1990. – 54 p.
11. Cowper T. *Caught in the Act*. – L.: Samuel French, 1982. – 58 p.

Борисенко Н.Д. Средства выражения эпистемической модальности в речи героев современной британской драмы: гендерный аспект.

Статья анализирует употребление лексических средств выражения эпистемической модальности в речи персонажей противоположных полов в современной британской драме.

Borysenko N.D. Epistemic Modality Means in the Speech of Modern British Drama Heroes: Gender Aspect.

The article analyses the usage of epistemic modality lexical means in the speech of Modern British Drama opposite sexes personages.